

In beweging

kwartaalblad van de Christengemeenschap

Pasen 2023

Sta op

In beweging

kwartaalblad van de Christengemeenschap

27^e jaargang nr. 2, Pasen 2023

Inhoud

Thema: Sta op

Dag en nacht verbonden	1
Neem uw bed op	4
Over het rechtop gaan van de mens	8

Lijdens- en Paastijd

In het graf van de ziel	11
-------------------------	----

Op de groei – opvoeding

Wij komen uit verre landen	14
----------------------------	----

Onder de zon – jongeren

Mensenwijdingsdienst in een tent	17
----------------------------------	----

Op naar de volgende eeuw

Gemeente Het Gooi	19
-------------------	----

Levensbericht

Sieghart Knijpenga (1935-2022)	22
--------------------------------	----

Boeken

Het licht van Damascus	24
------------------------	----

Uit ons bewindsgebied

Van de bewindsdrager	25
----------------------	----

Aanpassingen tekst mensen- wijdingsdienst	26
--	----

Landelijke Raad	27
-----------------	----

Landelijk secretariaat	27
------------------------	----

Gewadenconferentie	27
--------------------	----

Feest in Leiden	29
-----------------	----

Internationaal

Mensen die het verschil maken	30
-------------------------------	----

Over de grenzen	32
-----------------	----

Allerlei

Aankondigingen	34
----------------	----

Gestorvenen	36
-------------	----

Colofon	41
---------	----

Van de redactie

Opstaan gaat niet vanzelf, al lijkt het soms een kleine moeite. In de bijdragen van dit themanummer laten de auteurs zien – soms vanuit de beroepservaringen, soms door ervaringen aan den lijve met vallen en opstaan – wat er allemaal voorafgaat aan dat schijnbaar simpele gebaar. We hebben het allemaal een keer meegemaakt: de eerste keer in ons leven dat we op eigen benen gingen staan. We maken het allemaal iedere dag opnieuw mee: opstaan uit de slaap. Maar zelden realiseren we ons, wat daar allemaal voor nodig is. Om nog maar te zwijgen van een verre toekomst, die ons door de Op-gestane is voor-gestorven en voor-geleefd.

Reden temeer om er eens voor te gaan zitten en de inhoud van dit nummer in rust op je in te laten werken. Als het goed is sta je daarna anders op uit je stoel!

Bastiaan Baan

Illustratie vooromslag:

'Op-recht', Æola Baan (2022)

Thema: Sta op

Opstaan is het centrale motief in het Paasmysterie. In het themagedeelte van dit Paasnummer werkt vrijeschool leraar Frans Lutters dit motief uit in hoe de kwaliteit van de slaap van belang is voor het opstaan als de dag begint. Psycholoog Thom Kloes onderzoekt in zijn bijdrage hoe je je weer vrij kunt maken als je door gepieker wordt geveeld. Tot slot komt de nog jonge Rudolf Frieling aan het woord, een van de stichters van de Christengemeenschap en latere aartsbewindsdrager die, 23 jaar oud, in 1924 een bijdrage publiceerde over de verticale gestalte van de mens; de redactie heeft het artikel met plezier vertaald.

Dag en nacht verbonden

door Frans Lutters (leraar Stichtse Vrijeschool Zeist)

De slaap neemt een groot deel van ons leven in beslag. De dagelijkse overgang tussen waken en slapen, tussen dag en nacht vraagt om aandacht en goede verzorging. In sommige culturen is deze aandacht er volop en begint de dag met het vertellen van de ervaringen uit de nacht.

Een mooi voorbeeld zijn de Senoi. De Senoi maken deel uit van de inheemse volkeren van Maleisië. Elke ochtend komt de grote familiegemeenschap bij elkaar om met elkaar te spreken over hun dromen. Vanaf de kindertijd wordt ook geleerd hoe om te gaan met dromen. Hoe negatieve belevenissen omgebogen kunnen worden tot positieve ervaringen. Als je bijvoorbeeld in een droom valt, moet je proberen te beginnen met vliegen. Dit bewust omgaan met dromen heeft ook een sociale werking op de jongeren en op de hele samenleving. De Senoi's zijn daarnaast buitengewoon vreedzaam: ze hebben weinig neiging naar bezit en leven in vrede met de stammen die hen omringen. (1)

Een vragende en open houding

Rudolf Steiner zag het als de belangrijkste opgave van de pedagogiek om kinderen goed te leren slapen. Hij bedoelde hiermee dat dag en nacht goed met elkaar verbonden worden (2). Dit is niet vanzelfsprekend. Tijdens de slaap verwerken we de indrukken van de dag. Hoe we de dag verwerken is afhankelijk van de manier waarop we inslapen. Het is de taak van de opvoeder dit proces van inslapen en ontwaken

Parcival, Wolfgang Würfel (1974)

goed te begeleiden. In een middel-eeuws verhaal wordt verteld hoe Parcival op de grens van dag en nacht een andere wereld binnengaat en de burcht van de Graal vindt. Rudolf Steiner beschrijft deze zoektocht van Parcival naar de Graal als een weg die dag en nacht verbindt (3). Parcival treedt binnen in de wereld van de slaap, wanneer hem de weg naar de Graalburcht gewezen wordt. Na een moeizame tocht staat hij plotseling voor de afgrond, terwijl de eerste sterren verschijnen. Op deze grens van waken en slapen ziet hij nog net in het gouden licht de Graalburcht.

Parcival draagt de ervaringen van de dag met zich mee. In eerste instantie durft hij niet te vragen; hij brengt deze ervaringen mee op basis van een vragende zielenstemming uit de dag. Hij

kan nog op de juiste wijze inslapen, omdat de dagelijkse ervaringen tot vaste voorstellingen zijn geworden en nog niet als levende beelden in zijn innerlijk mochten leven. Maar gedurende zijn leerjaren gaat hij door vertwijfeling, omdat hij zijn ervaringen niet goed kan verwerken in de nacht. Uiteindelijk vindt hij de juiste leraar, die hem opnieuw leert te vragen en daardoor met een open geest de wereld van de nacht te betreden. Hij kan dan zijn indrukken goed verwerken en krijgt daardoor een betere verbinding met de wereld om hem heen vanuit zijn eigen morele intenties.

Door kinderen te laten leren op een kunstzinnige manier vanuit een vragende en open houding en hen met beelden te laten inslapen, besparen we hen de lange en moeizame weg van vertwijfeling en doelloosheid die Parcival moest gaan alvorens hij nacht en dag goed kon verbinden.

Feniks als Graalwezen

De kracht die we uiteindelijk vanuit de dagelijkse indrukken meebrengen, kan zich verbinden met de geheimzinnige kracht van de Graal. Dit Graalwezen wordt beschreven als een wezen dat steeds opnieuw door een proces van dood en opstanding gaat. Wolfram von Eschenbach vertelt dat het wezen van de Graal de Feniks is,

die zich steeds weer in vlammen verjongt. (4) De Feniks is de legendarische vogel die steeds weer uit de as herrijst. Hij leeft in de warmte en vernieuwt zich steeds weer. De fenikskracht in de mens is de warmte als de drager van het Ik. Onze constante lichaamstemperatuur maakt dat wij een rustig zelfbewustzijn hebben. Wanneer we bij koorts in een ijende toestand terecht komen, verliezen we ons heldere zelfbewustzijn. De eigen activiteit van het kind geeft de warmte om in de nacht, tijdens de slaap, de dagelijkse ervaringen te verwerken. Dat verwerken is een loslaten, het sterven van de oude ervaringen en die vernieuwen, waardoor we de volgende dag alles in een nieuw licht kunnen zien.

Rudolf Steiner spreekt over dit warmteproces in de nacht en verbindt het met een diep geheim: *'Juist in het gebied van de warmte voltrekt zich in de mens zulk een omvorming, dat materie vernietigd wordt, dat het beeldkarakter uit de materie verdwijnt en dat dit beeldkarakter door de verbinding van de mens met de Christus-substantie een nieuwe hoedanigheid krijgt.'* (5) De feniks werd in de het vroege christendom als een beeld voor Christus gezien.

Door de warmte vindt er in de nacht een proces van transsubstantiatie plaats, waarbij Christus de ervaringen van de voorbije dag een nieuwe hoedanigheid en betekenis geeft. Zo kunnen we inzien dat dit geheim, dat in de Graaltraditie al eeuwenlang overgeleverd werd, tot in onze tijd maar zeer ten dele begrepen werd.

Nieuwe levenskracht

Wanneer we inslapen, verwerken wij hetgeen we die dag beleefd en ervaren hebben. We dragen het binnen in de nacht. Wat door de zintuigen werd opgenomen,

dragen we met warmte de nacht in. Ervaringen die werkelijk zijn doorleefd, zijn met warmte doortrokken. En daarmee hebben de dagelijkse ervaringen een verbinding gekregen met ons eigen wezen, waarin de Christus-Zon als licht en warmte kan werken.

In de nacht wordt alles nieuw gemaakt. Christus sprak ook de woorden: 'Zie, Ik maak alles nieuw.' Dit hele proces is een Ik-activiteit die zich in de nacht afspeelt, maar grote consequenties heeft voor het dagelijks leven. De kracht van de Graal vernieuwt de ervaringen van de vorige dag. Je kunt dan alles in een nieuw perspectief zien. Het ontbreken

Feniks. Aberdeen Bestiary (12e eeuw)

van perspectief maakt depressief en hoeveel jongeren hebben hier geen last van. Het vraagt om een goede begeleiding op de grens van dag en nacht. Levende ervaringen van mens tot mens in spel, muziek, kunst en verhaal geven de voeding om rustig in te slapen. De ervaringen van de voorbije dag kunnen dan in de nacht verwerkt worden en tot nieuwe levenskracht en enthousiasme worden voor het leven in de ochtend.

Met name de jongeren van de 21e eeuw zijn hierbij gebaat. Rustig inslapen en ontwaken zonder directe afleiding, zoals van de sociale media. Inslapen met een mooi verhaal of een mooi gedicht of spreuk brengt de rust en vrede voor een gezonde slaap, terwijl rustig ontwaken met lied of muziek de ruimte laat om hetgeen in de nacht is ervaren de dag binnen te dragen.

(1) Domhoff, G. William (2003) *Senoi Dream Theory: Myth, Scientific Method, and the Dreamwork Movement*. <https://dreams.ucsc.edu/Library/senoi2.html>.

(2) Steiner R. (2010; 25 ev.) *Algemene Menskunde als basis voor de pedagogie*. Zeist, Christofoor.

(3) Steiner R. (1980; 97ev.) *Innerlijke ontwikkeling door antroposofie*. Zeist, Vrij Geestesleven.

(4) Eschenbach W. (1994; 160) *Parzival*. Zeist, Vrij Geestesleven.

(5) Steiner R. (1987; 249) *Entsprechungen zwischen Mikrokosmos und Makrokosmos*. Dornach Rudolf Steiner Verlag.

'Neem uw bed op...'

door Thom Kloes (psycholoog, gemeente Zeist)

Wat een ommekeer kunnen we doorleven tijdens de mensenwijdingsdienst in de Paastijd. Uit het zwart van de Lijdenstijd, wordt het krachtige rood van Pasen geboren. In de woorden van het epistel klinkt dat, juist in het doorleven van het lijden, krachten vrij komen om de duisternis te overwinnen: in onze adem leeft het juichende als stromende kracht. Het aardse leven en lijden krijgt door Christus' opstanding een nieuwe, hoopvolle betekenis.

Levensvertrouwen

Hoe draag je de woorden, de kleuren en de gebaren van het Paasepistel met je mee? Zij stimuleren ertoe de grondstemming te ontwikkelen, dat alles wat je tegemoet komt, hoe vreemd of pijnlijk het misschien ook lijkt of is, betekenis heeft. Het verlicht en verdiept je leven als je die betekenis onder ogen wilt zien. Door dat te

doen, schep je de grondstemming van levensvertrouwen. Levensvertrouwen is geen blind optimisme. Het vraagt een actieve inzet om alles wat me in mijn leven tegemoet komt, innerlijk en invoelend te ervaren als iets waarmee ik verbonden ben. Levensvertrouwen bewerkstelligt in mij dat ik me open en onderzoekend opstel bij alles wat er op mijn weg komt.

Maar, er is ook een andere kant en die kennen we vaak maar al te goed. We zoeken zekerheden in ons leven, waar en hoe vind je die? We leven in een wereld die niet alleen steeds meer verschijnt als complex, maar ook als verdeeld en stuurloos. Wat er met onszelf en in onze omgeving gebeurt, gaat vaak buiten ons om; we hebben er soms maar nauwelijks of zelfs geen invloed op. Wat moeten we aan met al die situaties en veranderingen die zich ongevraagd bij ons aandienen? Zijn zekerheden verleden tijd geworden?

Piekeren

De zekerheden die je ooit kon ontleen aan vaste rolpatronen, de kerkelijke richting waartoe je behoorde, je geslacht en je beroepsgroep zijn grotendeels verleden tijd geworden. Dat kan leiden tot meer persoonlijke speelruimte, maar tegelijkertijd doemen onzekerheid, twijfel en somberheid op. Wat moet ik doen, hoe kan ik hiermee omgaan? Een ongewilde reactie op deze onzekerheid is piekeren. Je blijft maar rondjes in je hoofd draaien zonder tot iets te komen. Achter de onzekerheid kunnen ook vragen sluimeren die betrekking hebben op wie je eigenlijk bent of wilt zijn.

Het verschil tussen piekeren en gewoon nadenken is dat je bij nadenken de vraag of het probleem helder formuleert, mogelijke oplossingen afweegt en dan (uiteindelijk) komt tot een conclusie of een besluit: dit is er aan de hand en zo ga ik het aanpakken. Maar dat lukt niet altijd en het is prima om jezelf toe te staan af en toe onzeker te zijn: ik weet het nog niet, maar dat komt wel. Onzeker durven te zijn en daarvoor uitkomen is een kracht. Je accepteert dan dat je over iets nu geen controle hebt. So what? Je accepteert dat dingen anders lopen dan je zou willen. Juist daarvoor kun je open staan voor wat je tegemoet komt.

Misschien wel de belangrijkste stap om minder te piekeren is: maak je gedachten zo praktisch mogelijk. Vraag jezelf af: waarom draai ik steeds in de rondte? En wees concreet: wat is het probleem, hoe karakteriseer ik dat, wat vraagt het van me? Welk antwoord kan ik geven en wil ik dat ook werkelijk geven? Schrijf je piekergedachten eens enkele dagen op, en bespeur dan de actie die achter de gedachten verborgen zit. Richt je dan daarop en laat de doemscenario's waar je eigenlijk niets mee kunt, rustig voor wat ze zijn.

Zo kan de ervaring ontstaan, dat hindernissen die je kwijt wilde, nu verschijnen als bakens, die je iets willen zeggen en richting geven. Als je tegenslagen niet beschouwt als obstakels, maar 'internaliseert', kun je iets zinvol doen met de dingen

die je op je pad tegenkomt. Ook de normen die je jezelf stelt, kunnen een bron van gepieker worden. Er zijn mensen die de lat voor zichzelf liefst zo hoog mogelijk leggen. Voor hen is alleen perfectie goed genoeg, anders heeft het geen zin. Als jongeren-coach verrast me

het steeds weer hoeveel jongeren zich laten verlammen door de opdracht: wees perfect! Zij raken uiteindelijk verstrikt in een burn-out, zelfverwijt en schuldgevoelens. Een ervaring van de Deense atoomgeleerde en Nobelprijs winnaar Niels Bohr kan dan de stokkende stromende kracht weer op gang brengen: 'Een expert is iemand die op een bepaald gebied alle mogelijke fouten heeft gemaakt, dat inziet, opstaat en weer verder gaat'.

Intuïtie

Soms ontdekken mensen pas op latere leeftijd, hoezeer de geboden en verboden die ze van huis uit hebben meegekregen niet alleen hun dagelijks gedrag, maar ook hun zelfbeeld en toekomstperspectief in hoge mate beïnvloeden. Daar vragen bij stellen vraagt moed, want de gemeente zekerheden kunnen gaan wankelen, met alle onzekerheid van dien. Maar die vragen zijn wel nodig om uit te komen bij: wat motiveert mij nu werkelijk?

Zo nu en dan terugblikken op een gesprek of een ontmoeting kan daarbij helpen. Een ongestoord moment is nodig om de situatie geconcentreerd, visueel en onbevangen op te roepen. Het vraagt enige oefening om de feitelijke situatie als in gedetailleerde filmbeelden voor je te zien. Je lichaamshouding, gebaren, intonatie en woordkeus verschijnen. Hoe reageerde de ander? En hoe reageerde jij daarop? Mogelijk komen de gevoelens en drijfveren die je toen ervoer weer naar boven. Dat is het moment om de beelden en gevoelens compleet uit je bewustzijn te wissen en een innerlijke leegte of ruimte te scheppen. Daarin kan zich dan iets aandienen wat het psychische overschrijdt, een handelingsintuïtie, een motief.

Zo'n handelingsintuïtie kan eenvoudig zijn, bijvoorbeeld: samen onderzoeken en ontdekken (in plaats van de ander proberen te overtuigen). De vraag is dan hoe je dat concreet maakt, hoe je onderzoekt, hoe je vraagt en doorvraagt, hoe je open luistert. Je beweegt je dan in de sfeer van de moraliteit. Je handelt niet vanuit je eigen behoeften en voorkeuren, maar vanuit datgene wat de situatie van je vraagt.

Liefde

De ommekeer die we kunnen doorleven tijdens de mensenwijdingsdienst in de Paastijd is met het voorgaande niet beschreven. Het Paasmysterie kunnen omvatten vraagt erom innerlijke leegte, gevulde leegte of ruimte te kunnen scheppen en te kunnen verdragen.

De 78 jarige Benedictijner monnik en mysticus Anselm Grün, brengt iets daarvan zo onder woorden: 'Als ik vraag naar het punt waar ik werkelijk *ik* mag zeggen, dan kom ik uiteindelijk in mijn diepste grond, die dieper is dan ikzelf. Daar staat ik op Christus, die mijn diepste identiteit mogelijk maakt'.

Het is Christian Morgenstern die daaraan een vervolg geeft:

*Ik heb de mens gezien in het diepst
van zijn gestalte,
ik ken de wereld tot op de grond
van haar gehalte.*

*Ik weet dat liefde, liefde is de diepste zin
van heel het leven,
en dat ik op de aarde ben om steeds meer liefde
hier te geven.*

*Ik breid mijn armen uit, zoals Hij
dat heeft gedaan,
en zou ze, zoals Hij, om heel de wereld
willen slaan.*

Over het rechtop gaan van de mens

door Rudolf Frieling (een van de stichters van de Christengemeenschap, 1901-1986) *

Wanneer een kind leert lopen is dat echt een gebeurtenis in het gezin. Een belangrijk aspect van het menszijn wordt veroverd: het hoort bij de mens om zich los te maken uit het dierlijke horizontaal gaan, om rechtop te staan op zijn voeten en om zijn ogen op te heffen naar de sterren.

Ons bewustzijn hangt samen met het 'op onze voeten staan'. De tegenoverliggende polen *hoofd* en *voet* hebben hun onderlinge relatie. De stijfkop staat zijn mannetje. Wie op eigen benen staat volgt zijn eigen hoofd. En wanneer een mens zich zo zelfstandig voelt dat hij opstaat tegen alle macht, dan spreekt hij op zo'n fier moment: Hier sta ik, ik kan niet anders. Wanneer het tegendeel zich voordoet, dan spreken we van wankelen en omvallen. Hoe de voet op de grond wordt gezet, daaraan kan vaak de mate van wakker bewustzijn worden afgelezen. Denk aan de dronkaard, of iemand die flauw valt.

Voetwassing

Vermoeidheid van de ziel en leegte in het hoofd van menig stadsbewoner kan samenhangen met het voortdurende gaan over straatstenen en trottoirtegels; hoe goed doet het een mens om eens op zachte aarde te lopen! Mensen hebben hun ontwaakte ik-bewustzijn verworven door moeder aarde met voeten te treden. De manier waarop dit gebeurt, kan nogal eens het gevoel geven dat de aarde hieronder zucht en kreunt. Dan kun je scherp beleven, wat in de mens de *zondekrankheid* is. In de daad van Christus op Golgotha ligt de kracht besloten om deze verhouding tot de aarde van de grond af aan te veranderen, te verwandelen, in zijn woorden: "Dit is mijn lichaam, dit is mijn bloed."

Het Johannes evangelie vertelt ons over de voetwassing bij het avondmaal. Daarin ligt het aardse mysterie van Christus verborgen. Als de mens zich op de juiste manier verhoudt tot de schepping, dan hoeft hij niet te vrezen voor zijn redding. In Johannes 13:9 zegt Simon Petrus: "Heer, niet alleen mijn voeten, maar ook mijn handen en mijn hoofd." Jezus zegt tegen hem: "Wie zich heeft gebaad hoeft zich niet te wassen, behalve de voeten."

Leugen?

Christus vormt het gehele mensenwezen om door wat er gebeurt vanaf de voetwassing tot aan de schedelplaats Golgotha. Zonder deze omvorming, deze ver-

'Voetwassing', wandschildering (1396),
St-Martinskerke, Münstermaifeld, Duitsland

wandeling zou de mens ten onder gaan aan zijn eigen leugen. Hoezo een leugen? Wij beleven ons rechtop gaande lichaam toch als de 'kroon van de schepping'? Dat maakt ons tot mensen. Maar er is een schrijnende wanverhouding tussen dit prachtige bouwwerk en wat daar bewust in leeft. In het koninklijke slot woont geen koning! Het slot is betoverd, er wonen zwarte honden en katten in, zoals een sprookje ons in beelden toont.

Waarmee is het bewuste innerlijke leven van de mens gevuld? Hebben de

meest verheven scheppende krachten van heilige sterrenwerelden dit lichaam door de eeuwen heen zo opgebouwd, dat er niets anders in leeft dan, laten we zeggen: personeelstekorten, huurverhoging, pensioenrechten, media, voetbal en erotiek? Het lichaam mag dan rechtop gaan, ons bewuste Ik behoort nog steeds het horizontale toe, terneer gebogen. "Mijn ik ligt klagend terneer", zo klinkt het in het invoegsel van de mensenwijdingsdienst in de Lijdenstijd.

Met deze innerlijke toestand is het een leugen om rechtop te lopen. Leugens houden geen stand en zo wordt ons onze rechtop gaande houding ook steeds weer ontnomen. Het leven met ons *zondekrank* Ik in het rechtop gaande lichaam kunnen we niet lang verdragen. Elke nacht moet je terugkeren naar het horizontale en je wakkere Ik moet zich losmaken. Hoe ellendig kun je je voelen als je er niet in slaagt om je 's nachts van dit Ik te ontdoen!

Heiligheid van de slaap

Ieder ziekbed herinnert ons aan de zondekrankheid, de ziekte van het afgezonderd zijn: wij verdienen het lichaam niet, wij werken eerder aan de vernietiging ervan. En tenslotte verschijnt ons met schokkende ernst in de dood: de val van het lichaam. De Bijbel zegt dat de dood het gevolg is van de zondeval. Deze losmaking van de Godheid was de opstand van een rebel, die de zwakheid van de dood kreeg toebedeeld als compenserend lot. De dood is echt het loon van de zondeval. Het menselijke stoffelijk overschot is een 'oordeel', het is iets dat er niet zou moeten zijn, een onmogelijkheid. De natuur verdraagt het niet en veegt het weg.

Christus schenkt aan het gewone profane, zondige wakker zijn de 'heiligheid van

*'De droom van Jakob' (Genesis 28),
Marc Chagall (1977), lithografie*

de slaap'. "Gij zult de engelen Gods zien opstijgen en nederdalen op de Zoon des mensen" – de droom van Jakob wordt zo in het wakende leven van de mens binnengedragen. "Ik en de Vader zijn één", zegt Christus. Bij ons mensen is het nog 'Ik of de Vader': als de krachten van de Vader ons 's nachts weer moeten opbouwen, kan ons Ik daarbij niet aanwezig zijn. Christus geneest de menselijke natuur niet van buitenaf. Hij buigt zich terneer, verenigt zijn ziel met de mensennatuur en neemt haar gehele lot op zich. Zo knielt Hij neer op de aarde in Gethsemane (Markus 14:35). En zo ligt hij uiteindelijk in het graf, horizontaal, gestorven. Nu kan hij gaan oprichten wat op de grond terneer lag. Het is echt een verrijzenis, een opwek-

king, een oprichten wat er met Pasen gebeurt.

Elke morgen zou je gewone dagelijkse leven je aan dit mysterie kunnen herinneren. Elke ochtend doorlopen we de hele bewustzijnsevolutie van de mensheid: diepe slaap – droombewustzijn – overgang – ontwaken – opstaan uit het horizontale van het bed. Omringd door het licht van de opkomende zon, sta je op je voeten. Ieder vroeg opstaan zou tot ons moeten spreken: Nu is de rechtop gaande houding je opnieuw gegeven en aan je toevertrouwd. Maak er geen misbruik van doordat je innerlijk achterblijft. Laat ook de hogere mens, die nog steeds terneer ligt, in je ontwaken. Maak je opstaan niet tot een leugen, tot de opstand van een rebel, maar ervaar het opstaan van de Mensenzoon.

*Ontwaak jij die slaapt,
en sta op uit de dood,
en Christus zal je licht zijn.
(Efz. 5,14)*

* Overgenomen uit 'Die Christengemeinschaft' mei 1924. Vertaling: redactie.

Lijdenstijd en Paastijd

In het graf van de ziel

door Marjolein te Pas (geestelijke met emeritaat, Zeist)

Bij opstaan, denk ik aan vallen. Ik ben heel vaak gevallen. In verband met de beperking die ik heb aan mijn arm, moest ik mijn hele leven er alles aan doen mij niet te stoten en niet te vallen.

Ik herinner mij dat ik met een aantal kinderen op straat speelde. Eén van hen had een springstok, een geweldig ding. Ook de andere kinderen mochten het proberen en sprongen juichend hoog en ver over de stoep. 'Nu jij!', riepen ze naar mij. Al mijn alarmbellen begonnen te rinkelen. Ik had inmiddels uit ervaring een sterke intuïtie ontwikkeld wat wel en niet te doen. Ik wist dat ik het niet moest doen, maar de druk was groot en ook het verlangen, de stok trok. Dus pakte ik tenslotte aarzeland de aangereikte stok aan, zette één voet op de steun, haalde diep adem, sprong en smakte keihard tegen de grond. Bont en blauw, met een hersenschudding, schaafwonden en een kapotte linker knie kwam ik er vanaf. Ik had de val met mijn linker arm en been opgevangen en daarmee in een split second mijn rechter elleboog beschermd. De linkerkant van mijn lichaam heeft in de loop van mijn leven heel wat te verduren gehad. Ik ben zo vaak gevallen, omdat ik handigheid mis en niet geleerd heb soepel met mijn lijf om te gaan. Ik heb namelijk een *hemangioom* in mijn rechter ellebooggewricht, een goedaardig bloedvatgezwel. Waarschijnlijk ben ik ermee geboren, maar het werd op driejarige leeftijd ontdekt.

Op een dag kreeg ik heel veel pijn, de arm zwol op, werd stijf en onbruikbaar. Ik kwam bij prof. dr. Koekenberg in ziekenhuis Zonnestraal terecht. Voor zover hem bekend hadden slechts vier personen in Nederland eenzelfde euvel. 'Zij zijn geopereerd', zei hij, 'de operatie zou je geslaagd kunnen noemen, de opeenhoping van bloedvaten is succesvol weggehaald, maar het gewricht is voorgoed verpest.' Hij besloot mij niet opereren, maar in de gaten te houden of de tumor niet groeide.

Eens in het jaar kreeg ik van het ene op het andere moment hevige pijn in mijn arm. Het schoot erin en was niet te vergelijken met het gewoonlijke gezeur. Gedurende drie weken werd de pijn steeds heviger. Vooral 's nachts wist ik niet waar ik hem moest laten. Het ontwaken was ellendig. Ik moest mijn lichaam weer in, de rechter arm protesteerde heftig. Ik kon hem nauwelijks optillen of bewegen. Opstaan, wassen, aankleden, het duurde eindeloos. Al heel jong deed ik alles liever zelf, alleen en heel

voorzichtig. Ik deed voor de neus van mijn familie de deur van de badkamer dicht en was tevreden als het me weer gelukt was. Zelf aankleden betekende zelfstandigheid; voor mij was het, denk ik, een vorm van opstaan.

Na drie weken toenemende pijn voelde ik een omslag, meestal van het ene op het andere moment. Ik herinner mij dat ik in de woonkamer voor de kachel stond, mij omdraaide en tegen mijn ouders zei: 'Het komt weer goed!' De pijn loste vervolgens gedurende een week of drie geleidelijk op; de zwelling en stijfheid verminderden, tot dat de arm zijn gebruikelijke proporties aannam. Daarna duurde het nog een week of zes, voordat ik mij weer de oude voelde.

Vrije val

Vervolgens brak de tijd aan dat ik een zo gewoon mogelijk kind mocht zijn. Ik wilde niets liever. Met een dikke bandage om ging ik rolschaatsen, fietsen, touwtje springen en wat al niet meer, maar altijd alert en voorzichtig. Voor mijn ouders bleef het zenuwslopend, voor mij een tijd van opstaan en verder gaan.

Gebruikelijk volgde er op een duistere arm-tijd, een periode waarin ik mij heel krachtig voelde. Het heeft iets met opstandingskracht van doen. Die was ook nodig, want gedurende mijn kindertijd, jeugd en adolescentie raakte ik steeds achter op school, maar door de kracht die ik in mij voelde, lukte het me om telkens alles weer in te halen en er nog een schepje bovenop te doen. Daardoor kon ik leraar worden en zelfs fluitist (hoewel artsen niet begrepen hoe), heb ik theologie gestudeerd en werd ik tenslotte priester; eerst veertien jaar in Driebergen en daarna drie jaar in Den Haag. Tot die dag in november 2020.

Ik daalde op de fiets met een flinke vaart de Kanaalweg in Scheveningen af. Rechts stonden twee witte busjes achter elkaar geparkeerd. Ik hield ze in de gaten, bang dat er plotseling iemand over zou steken. Maar er was niemand te zien en ik reed hard door, toen er plotseling een groot pakket achter de laatste wagen zichtbaar werd en vervolgens een man. Ik schrok, knee zo hard ik kon in de remmen, gooide mijn stuur bliksemsnel om en miste de pakketbezorger op een haar. Toen ik uiteindelijk verder reed, merkte ik dat er tranen over mijn wangen liepen. Tot mijn

voelde dat er geen weg terug meer was. De tijd die volgde, beleefde ik als een innerlijke vrije val.

Bron van nieuw leven

Eens had ik een droom. Ik zag een man vallen in een put. Omstanders probeerden hem te redden en riepen dat hij niet op moest geven, dat hij vol moest houden etc., maar hij zonk steeds verder weg. Tenslotte belandde hij op de bodem van de put. Het was er duister en koud en hij voelde zich intens moe. Ineengedoken zat hij daar, tot niets in staat; verkild, verkrampd, verwond. Geen idee hoe lang hij zo zat. Toen ontwaarde hij een gestalte naast hem in de put. 'Wat doe jij hier', snauwde de man, 'Wie ben je?' De gestalte zei: 'Mijn naam is Ik en Ik Ben'. De man schreeuwde: 'Ga weg, laat me met rust!' Alle opgekropte woede kwam eruit, alle pijn, het verdriet van jaren. Tenslotte werd het stil. De gestalte doorbrak de stilte en zei: 'Ik Ben de Opstanding en het Leven. Mens, kom in beweging; richt je op! Er is een weg omhoog, uit de put. Zie de treden. Als je wilt, volg mij dan; Ik zal voor je uitgaan.'

Deze droom van lang geleden deed mij denken aan Johannes 4. Jezus zat bij de Jakobsbron, waar een Samaritaanse vrouw kwam om water te putten. Hij zei: 'Als je zou weten wie het is die tot je spreekt ...' De vrouw zei: 'Ik weet dat de Messias komt, Christus genaamd...' Jezus zei: 'Ik Ben het, die met je spreekt.'

Tijdens mijn ziekteperiode werd een put voor mij synoniem met de ziel en de bodem van de put werd tot ziele-grond of zoals in het invoegsel voor de Paastijd staat, tot 'het graf van de ziel'. Daar is Christus. In het graf van mijn ziel mocht ik Hem beleven, als kracht, als licht, als 'Trooster van het aardezijn'. Hij opende als het ware mijn ziel. De put werd tot bron van een nieuw leven. Aan het opstaan ben ik nu. Het is een lang proces. Soms voel ik verdriet om wat niet meer kan, maar ook vertrouwen. Hoewel ik, oude vos, mijn streken niet verloren heb, voel ik mij door mijn vallen en opstaan een beetje nieuw geworden, echter. En ik weet dat Hij in ons is, alle dagen én nachten.

Op de groei

In de serie 'Op de groei' komen uiteenlopende aspecten van de religieuze opvoeding – van voor de geboorte tot na de puberteit – aan de orde. De naam van de serie duidt zowel op de groei van het kind, als op de groei die de opvoeder zelf gaandeweg doormaakt. Oud-kleuterleidster Maaitie Vis vertelt over het opstaan van een kind in het groeiproces van het gaan over de aarde.

'... Wij komen uit verre landen ...' *

door Maaitie Vis (gemeente Driebergen)

Wat bijzonder is het toch dat bijna niemand zich iets kan herinneren van zijn eerste levensjaren, terwijl wij juist in deze fase zo'n enorme ontwikkeling doormaken. Hier werkte een wijsheid die wij, als wij later met het volle bewustzijn in het leven staan, nooit kunnen bereiken. Het is een beetje als bij een droom: je ontwaakt en weet vaak niet meer wat de inhoud van de droom was. Ja, wij allen komen uit 'verre landen'. Het pasgeboren kind is als een bode uit de hemel. In de ogen ervaar je de glans van verbondenheid met de kosmische wijsheid uit dat 'verre land', uit het engel-land.

Kleuters vragen vaak: 'Baby's komen toch uit moeders buik en niet uit de hemel?' Hoe mooi en hoe eenvoudig kan het antwoord dan zijn: 'Als het kindje uit de hemel komt, heeft het toch een huis nodig om in te wonen...'. Geen kleuter die daaraan twijfelt!

Voor het kind wordt een aardse mantel geweven door het ouderpaar. En in de geborgenheid van deze mantel wordt het door zijn engel omhuld. Een mantel waarin de kiemen voor het komende leven zijn ingeweven. In de wieg ligt het kind met zijn beentjes te trappelen en de kleine nog hulpeloze handjes bewegen rusteloos heen en weer. Alle eerste bewustzijns-elementen zijn verbonden met bewegingen. Het is als een aftasten van de nabije fysieke wereld. Hoe anders was het in de voor-geboortelijke wereld, waar een kosmisch weven en bewegen in lichtende klanken was.

Kruipen

In het 'wakende dromen' van het kleine kind kunnen we drie stappen onderscheiden als naklanken van het leven tussen dood en nieuwe geboorte: het leren lopen,

De triomf van het opstaan

En dat kan per kindje heel verschillend zijn. Door ervaring kun je deze verscheidenheid waarnemen en begrijpen.

In oudergesprekken als kleuterjuffie hechtte ik veel waarde aan de motorische ontwikkeling van ieder kind om waar nodig extra aandacht te geven. Onze billenschuiver bleek later dyslectisch te zijn. Omdat dit vaker voorkomt in onze familie was dit te verwachten. Dat billenschuivers geregeld dyslectisch zijn, ook zonder erfelijkheid, is bijzonder en toont dat ieder mensenkind zijn eigen weg gaat en daardoor anders in het leven kan staan.

Lopen

Er gebeurt iets veelomvattends bij het leren lopen. Het kleine kind leert zijn plaats te vinden in de wereld door zijn evenwicht te vinden binnen het krachtenveld van de zwaarte. Dit grandioze gebeuren duiden wij simpelweg aan met 'leren lopen'. Hoe prachtig is het om de eerste stapjes te zien, wat een vreugde! Het kind lijkt gewichtsloos, terwijl het naar verhouding grote en zware hoofd fier gedragen wordt. Vaak steken de handjes de lucht in en lijkt het als vanzelfsprekend verbonden te zijn met een lijntje van boven. Alsof ze de zonnestralen vasthouden: het zijn echt 'zonnelovertjes'. En als het dan valt, staat het meteen weer op en vervolgt zijn stappenwerk. In de peuter- kleuterleeftijd kun je al iets specifiek waarnemen aan de wijze van lopen: loopt het kind veel op zijn tenen, sloft het, heeft het een zware tred of gaat

het al huppelend door de wereld? Als juffie ben je bevoorrecht: iedere dag zie je hoe de kinderen de klas binnenkomen. Dat zijn veel verschillende werelden, veel verschillende mensenwezens! Soms zie je nog een engelwezen in het dromerige kind en soms zie je een al echte aardeburger binnen stappen en direct op je afkomen. Weer andere kinderen komen 's morgens al struikelend de kring binnen zeilen, alsof ze geen tijd hebben om hun voeten neer te zetten. Wat heerlijk is het voor zulke kinderen om een waardig schrijdende koning te kunnen zijn in een spel; en voor een ander kind is het mooi de moed te hebben om bijvoorbeeld schipper te zijn in 'Schipper mag ik overvaren'.

Spreken

Bij de geboorte laat het kindje meteen van zich horen en al snel horen we klanken als een soort vooroefening van het echte spreken zoals: het universele Mmm en Bbb, dat iets later verandert in een P. Het lijkt alsof het kind de klanken beeldhouwt met zijn mondje: het brabbelen. De oriëntering in de driedimensionale ruimte is de basis voor de ontwikkeling van het spraakorgaan en het echt leren spreken. Hoe is het bewegingsspel? Een kind dat op de tenen loopt zal anders spreken dan een meer op de hielen lopend kind.

Er kwam een jongetje in de kleuterklas dat bijna niet spreken kon. Hij was een soort engel, een stralend kind. Iedereen was dol op hem en elk kind begreep hem. Zijn bewegingen waren vrij ongevormd en onbeholpen. Toen zijn opa overleed wilde hij niet buiten spelen, want hij 'moest' tekeningen maken: regenbogen. Een paar dagen lang tekende hij regenbogen voor opa. Deze regenbogen hielpen opa op zijn reis naar de hemel. Toen mijn oude vader overleed zei dit jongetje tegen zijn moeder: 'Juffies vader boft, er waren zoveel regenbogen!' Inderdaad het was Michaël-tijd met prachtige luchten en regenbogen. Dit kind was nog zo vanzelfsprekend met het kosmische verbonden. En nu is hij profhonkballer in de Verenigde Staten! Het kleine kind weet van zichzelf niet dat het voortdurend aan het nabootsen is. Al nabootsend leert het de wereld en het leven kennen. Het is een geestelijke arbeid en daarom is het zo belangrijk hoe jouw gezindheid als opvoeder is en of jouw gebaren wáár zijn. Ook het spreken ontwikkelt zich door het nabootsend meedoen met dat

wat het kind hoort. En dan plotseling begrijpt het kind: ieder ding heeft een naam! Het denken ontwaakt nu, maar is nog erg ding-gebonden.

Daarna komt een belangrijk moment waarop het kind niet meer óver zichzelf spreekt, zichzelf niet meer bij de eigen naam noemt, maar vanuit zichzelf spreekt: 'Ik ben ik!' Wat een vreugdevolle ontdekking, het eigen ikje staat op in de wereld. In de kleuterklas gaat spreken als vanzelf. We doen al sprekend zoveel met elkaar, zoals sprekend en bewegend zingen van bijvoorbeeld herhaalsprookjes. Zoals in oude tijden, denk aan Olav Åsteson, de Kalewala. De hele kinderkring gaat op in dit gebeuren. Dit dromende, voorstellende denken werkt voedend. Ook het beleven van de rijke beeldentaal van sprookjes is zeer belangrijk. Wat een rijkdom.

Denken

Zelfstandig denken ontwikkelt zich uit het voorstellen en uit de woorden. Het spelende kind laat ons zien of het vanuit de nabootsing speelt of dat het speelt vanuit scheppende fantasie. Of is het spel meer doelgericht en is er echt over nagedacht? Dan kunnen we spreken van zelfstandig denken en is het kind leer-rijp geworden.

** De titel is ontleend aan het oude kinderspel 'Magoggeltje', zij brengt een mandje mee met gouden rozen uit de hemelweide. Het 'Engel-land' is het land van het spel 'Witte zwanen, zwarte zwanen'.*

Onder de zon - Jongeren

De mensenwijdingsdienst in een tent

door IJsbrand Terpstra (penningmeester 'Helios - Kampen van de Christengemeenschap')

Elk jaar gaan er honderden kinderen, jongeren en volwassenen naar een van de kampen van de Christengemeenschap. Naast een grote groep betrokken vrijwilligers, gaat er ook een tiental priesters mee. Hoe voelt een mensenwijdingsdienst in een tent? Waar genieten al die kampelingen elk jaar zo van? En welke liederen zingen we met elkaar? Kom op 27 mei naar de Open dag op kampterrein Berka en maak het mee!

'Op kamp krijg je de mogelijkheid om met leeftijdgenoten een heerlijke vakantie te hebben', schrijven we over onze kampen op de website. 'Eén of twee weken lang bevind je je midden in de natuur, met weinig of geen stroom, internet of volle agenda.' En daar is veel behoefte aan, gezien de wachtlijsten voor de kampen van aankomende zomer. Net als aan het vormen van een *gemeenschap*: ruimte scheppen voor (nieuwe) vriendschap, verbondenheid, aandacht voor de ander en je betrokken voelen bij elkaar.

Berka

De kampen van de Christengemeenschap vinden al sinds 1928 plaats op allerlei verschillende terreinen. In 1963 werd er een vast terrein gevonden in het Drentse Ruinen, dat we nu nog steeds elk jaar gebruiken. Het land was van een boer die zijn bedrijf wilde beëindigen en het verkocht aan de familie Schukking, actief lid van de Christengemeenschap. De boerderij werd omgebouwd tot vakantiewoning voor de familie Schukking en werd *Het Haantje* genoemd. De grond werd na jaren van pacht eigendom van de Christengemeenschap en heeft de naam *Berka* gekregen. Berka wordt beheerd door de Technische Groep Nederland, bestaand uit zo'n tien vrijwilligers. Zij zorgen ervoor dat de natuur op het terrein beheerd wordt, de tenten droog liggen en de verschillende gebouwtjes op het terrein in goede staat blijven. Op de langere termijn zorgt de groep voor goede relaties met de omgeving, contact met de (overheids)instanties die te maken hebben met grondbeheer, voor de weerbaarheid van het veld, zodat het de recente hevige regenbuien kan verdragen.

Open dag

Over een paar maanden komen we tijdens het hemelvaartweekend met alle vrijwilligers van Helios bij elkaar op Berka. Traditioneel verdiepen we ons dan vier dagen lang in pedagogiek, gezond eten en de manieren waarop je een goed stafid kunt zijn. Uiteraard zingen we samen meerstemmige liederen en komen we in de grote witte tenten bij elkaar voor een mensenwijdingsdienst. 's Avonds is er een kampvuur en worden vriendschappen voor het leven gevormd of bezegeld.

Normaal gesproken ruimen we aan het einde van het weekend de tenten weer op en keren we vol inspiratie huiswaarts, om pas in de zomer weer terug te komen. Maar dit jaar blijft een deel van de tenten staan en komen we binnen een week alweer terug naar Drenthe. Samen met iedereen die dat wil! Op zaterdag 27 mei kun je namelijk meedelen in het kampgevoel. In de ochtend vindt de mensenwijdingsdienst plaats, met aansluitend gezamenlijke zang en een kampmaaltijd. In de middag laten we meer zien van het terrein en hoe het er achter de schermen bij Helios aan toegaat. Ook is er ruimte voor ontmoeting en een blik in de rijke kampgeschiedenis die in verschillende fotoboeken is vastgelegd.

*Jong en oud samen op kamp in het Vakantievierkamp
(foto: Louise Houweling)*

in je agenda. We informeren iedereen die op de website zijn interesse heeft geuit ruim van tevoren over het programma en de mogelijkheid om je officieel aan te melden: www.helioskampen.nl/opendag.

Zin om naar Drenthe te komen? Op dit moment inventariseren we hoeveel leden en belangstellenden, van jong tot oud, interesse hebben en waar we ons op kunnen voorbereiden. Om op de hoogte te blijven van de open dag op Berka kun je je gegevens achterlaten op onze website. Schrijf zaterdag 27 mei ook alvast

Op naar de volgende eeuw

Op weg naar de honderdste geboortedag van de wereldwijde Christengemeenschap nodigde de redactie alle Nederlandse en Vlaamse gemeenten uit, om een korte bijdrage te schrijven over de stichtingsimpuls van de eigen gemeente en op welke wijze die impuls al dan niet in deze tijd nog werkzaam is. Als hekkensluiter van deze serie ditmaal de gemeente Het Gooi in Bussum.

Helpers op aarde

door Peti van Campen - de Lange (gemeente Het Gooi)

*Verborgen voor het oog
en door geen oor vernomen
voltrekt zich aan het altaar
het wonder van twee werelden,*

*die in de stilte samenstromen.
Wat in de wijding wordt geheeld
wil in de schepping
tot leven en verschijning komen.*

Met deze eerste woorden van de grondsteenspreuk van de Christoforuskerk in Bussum van de gemeente Het Gooi in gedachten, willen wij de cultus in ons hart beleven. De cultusruimte, die zo mooi is vormgegeven en die grote warmte uitstraalt, helpt daarbij.

Midden in het bos

Hoe is de Christengemeenschap hier geland in een klein straatje in het centrum van Bussum met uitzicht op een blinde muur? Het verhaal begint in Hilversum, waar de gemeente in 1937 werd gesticht door Alfred Heidenreich, één van de kring eerste priesters bij de stichting van de Christengemeenschap in 1922. Cornelis Los heeft de gemeente 35 jaar lang ononderbroken geleid. Het werk in Bussum begon meteen in 1937 met onder meer godsdienstlessen en vanaf 1947 werd daar eenmaal per maand de mensenwijdingsdienst gehouden in geïmproviseerde ruimten.

Een zelfstandige gemeente werd Bussum in 1950. Suze Bladergroen (1914 - 1980), in 1945 gewijd tot de eerste vrouwelijke priester in Nederland, werd hier de gemeente geestelijke. De gemeente moet flink gegroeid zijn, want in 1955 werd besloten tot aankoop van een huis in de Eslaan nummer 12. In die tijd bestonden de gemeente Hilversum en Bussum naast elkaar. In 1972 kwam de gemeente Hilversum als gast in Bussum in de kerk.

Helaas, op 30 november 1973 was de grote brand in het huis aan de Eslaan. Na de brand betrof de gemeente de kapel bij het conferentieoord van de Christengemeenschap Land en Bosch in 's-Graveland. De twee gemeenten gingen samen verder als gemeente Het Gooi en de fusie was op 1 oktober 1978 een feit. De heerlijke plek midden in het bos, zo dicht bij het centrum van inspirerende initiatieven in het grote huis, zal zeker bijgedragen hebben aan een actieve gemeente. De diensten werden aangekondigd door het luiden van de klok met de tekst: Help ons strijden, wil ons bevrijden Sint Michaël.

Zichtbaar worden in stedelijk gebied

Toen kwam na vele jaren het moment van de verkoop van Land en Bosch. De gemeente moest op zoek naar een andere ruimte. Een moeizaam proces ging van start. Tenslotte werd besloten tot een oud kerkgebouw op de Veldweg in Bussum. Hier kreeg de kerk de opdracht om nu zichtbaar te worden in een stedelijke omgeving. Een grondige verbouwing, waarbij ook veel enthousiast vrijwilligerswerk werd gedaan, maakte het tot een prachtig gebouw. Ook het tuintje met zijn mooie Ginkgo boom is een kleine oase geworden in die stenige straat. De klok verhuisde mee. Er werd een speciale toren voor gebouwd, waarvoor het geld door de gemeentelieden werd opgebracht. En nu klinkt in Bussum voor elke dienst de klok met zijn Michaëls lied. De grondsteenlegging vond plaats op 10 maart 2007. Tijdens de plech-

tigheid werden de mensen verrast door een prachtige vlinder, die op het moment van de grondsteenlegging naar binnen fladderde en ging zitten. De kerk werd gewijd op 16 september 2007, tevens de stichtingsdatum van de Christengemeenschap. En toen moest de gemeente zich gaan vinden in deze kerk. Dat werd een langdurig wennen. De overgang van Land en Bosch naar 'de stad' was toch wel een cultuurschok. Els IJsselmuiden heeft dit proces begeleid. Er kwamen nieuwe leden en er waren veel dopen. De jeugd kreeg goede aandacht. De kinderdiensten werden steeds beter bezocht. Meermaals waren er twintig kinderen in de kinderdienst. Dit is de toekomst waar onze hoop op is gevestigd.

De Christoforuskerk in Bussum

Opstaan

Er is vele jaren gewerkt aan het meer zichtbaar worden. Onder andere door regelmatig uitnodigingen en affiches voor concerten of lezingen te versturen. Onze grondsteen spreuk vervolgt:

*Hij is de deur door wie wij
ingaan en uitgaan.
Hij zoekt op aarde helpers
die Hem willen bijstaan
opdat Zijn vrede met ons wandelt
waar wij ook gaan.
Vertrouwend op de kracht
die van Hem in ons leeft
willen wij Hem zoeken
in al wat ons omgeeft.*

Het thema voor deze gemeente zou ik 'opstanding' willen noemen. Opstaan na de brand – opstaan na ingrijpende verhuizingen. Komt er nu weer een nieuwe opstan-

ding? Er zijn nu weliswaar wat minder leden dan in het jaar 2000, maar de verjonging heeft aan de Veldweg verheugend doorgezet. Met een paar zeer enthousiaste jonge leden, die het goede contact met de ouders onderhouden, blijft de aandacht voor de jeugd gewaarborgd. We hopen met die impuls de gemeente jong en krachtig te houden in de volgende honderd jaar. Blijft de vlinder bij de grondsteenlegging ons helpen herinneren aan onze opdracht?

Levensbericht

Sieewart Knijpenga (1935 - 2022)

door Ernst Terpstra (geestelijke in de gemeenten Amsterdam en Het Gooi)

Nikolaas Sieewart Knijpenga werd op 4 december 1935 geboren in de Rudolf Steiner-kliniek in Den Haag en begin januari 1936 gedoopt. Hij groeide op in Rotterdam, samen met zijn jongere broer Haijo. Zijn vader Koos (Jacobus) was priester in de Christengemeenschap, zijn moeder Wies kleuterleidster. Bij haar zat hij in de kleuterklas en na de lagere school in Rotterdam ging hij vanaf de zevende klas naar de vrije school in Den Haag. In de elfde klas zou hij voorspelen (viool) voor het conservatorium, maar het lot besliste anders: de dag ervoor viel hij tijdens de pauze na de gymnasietiekles uit de ringen en liep een hersenschudding op. Daarna concentreerde hij zich op het eindexamen en had hij de sterke behoefte om zich het natuurwetenschappelijke wereldbeeld eigen te maken; het religieuze raakte op de achtergrond. Tijdens zijn militaire dienst was hij telegrafist en studeerde hij daarnaast geschiedenis, omdat hij leraar wilde worden met als hoofdvak waarschijnlijk biologie. In die periode vond hij ook de toegang tot de mensenwijdingsdienst.

Van 1957 tot 1959 was hij aan het seminarie in Stuttgart en later drie semesters in Amsterdam, waar hij aan de universiteit biologie studeerde. In 1961-1962 bereidde hij zich, samen met zeven anderen, voor op de priesterwijdingen in maart 1962. Sieewart werkte achtereenvolgens in Hamburg (1962-1965), waar hij ook zijn levenspartner Katarina ontmoette met wie hij vier kinderen kreeg; in Zeist (1965-1986), Amsterdam (1986-2002) en tenslotte Alkmaar (2007-2016). Van 2001 tot 2007 was hij bovendien bewindsdrager voor Nederland en Vlaanderen. Toen hij tachtig jaar was, ging hij op eigen verzoek met emeritaat.

Sieewart had zijn leven lang grote interesse voor processen in de natuur en voor ervaringen van en met mensen. Zijn waarnemingen doordrong hij steeds intensief met zijn gedachten en zijn gevoel. Hij had een onderzoekende instelling en beschikte over een exacte fantasie. Tijdens het vertellen, bijvoorbeeld in de godsdienstlessen, straalde het plezier en enthousiasme van zijn gezicht en uit zijn ogen. Daarbij was hij altijd gefocust op het objectieve, op de essentie. Te 'heilig' mocht het voor hem nooit worden; hij hield niet van grote woorden en bleef graag dicht bij de eigen beleving. Als een echte Boogschutter werkte hij telkens aan nieuwe projecten: toneelstukken met kinderen, hij schreef door de jaren heen dertien boeken en diverse cahiers, maakte uit gips een tiental maquettes van het Heilige Land en hij gutste meerdere houten reliëfs en beelden.

Sieewart had een sterke innerlijke verbinding met de Iers-Schotse christenmonniken, die de zee overstaken om op het continent het evangelie te verspreiden. Een van zijn laatste houtsnijwerken is een beeld van Christofferus, dat hij maakte voor de Christophoruskerk in Leiden. Zoals de reus Offerus vele mensen door de woeste stroom heen naar de overkant droeg, zo heeft Sieewart Knijpenga vele mensen geholpen om de weg te vinden van hun aardse bestaan naar het hemelse land, het land dat hem vanaf zijn geboorte altijd zeer vertrouwd bleef. Vanaf 2020 gingen zijn lichamelijke conditie en zijn geheugen steeds verder achteruit. Op zondag 2 oktober 2022 ontving hij, omringd door zijn vrouw Katarina en overige familieleden, de stervenswijding. Een week later, op 9 oktober, tijdens de LOGOS-conferentie in Dortmund, ging hij over de drempel. Ik voel grote dankbaarheid en respect voor zoveel jaren trouwe dienst aan 'onze zaak', zoals Sieewart dat zelf geregeld uitdrukte.

Boeken

Een nieuwe kennismaking met Paulus

Het licht van Damascus

Ton Besterveld

Uitgave van De Christengemeenschap. €20,00, 192 p.

door Mathijs van Alstein (geestelijke in de gemeente Zeist)

Sommige schrijvers werken niet voor hun eigen tijd maar wel voor de toekomst. Wat ze op papier zetten moet wachten tot de tijd rijp is. De Griekse taal heeft twee woorden voor tijd, die allebei een heel eigen aspect van de tijd tot uitdrukking brengen. Het ene woord is *chronos*. Daarmee is de voortschrijdende, horizontale tijd bedoeld, het voorbijgaan van uren, dagen, weken, maanden, jaren en eeuwen. Het andere woord is *kairos*. Dit woord betekent zoveel als de rijp geworden tijd, het volle ogenblik waarin de eeuwigheid zich openbaart. Deze tijdsdimensie is meer verticaal dan horizontaal. De brieven van Paulus zijn geschreven in de eerste eeuw na Christus. Toch lijken ze niet helemaal voor die tijd bedoeld. Hun *kairos*, het ogenblik waarin ze in hun volheid kunnen worden opgenomen, ligt veel later. De ware vervulling van de Paulusbrieven, de tijdsdimensie die met de openbaring van Damascus verbonden is, dat wil zeggen het verschijnen van Christus in de etherwereld, ligt in onze tijd.

In 2016 verscheen in de Christengemeenschap een nieuwe Bijbelvertaling. Vooral de vertaling van de Paulusbrieven sprong daarbij in het oog. Vanuit zijn vertaalwerk heeft Ton Besterveld nu ook een inleidend boek geschreven over leven en werk van Paulus. In een heldere en ongekunstelde taal wordt ingegaan op wie deze apostel was, hoe zijn ontwikkeling verliep en wat hem dreef. Vriendelijk en openhartig worden wij met de woorden van Paulus zelf binnengeleid in zijn leven en denkwereld. In zeven delen krijgen we een indruk niet alleen van hem, maar

ook van de wereld waarin hij zijn missie volbracht. We gaan met hem op reis door het Middellandse zeegebied en krijgen een overzicht van de verschillende motieven die in zijn brieven aan de orde zijn.

Terwijl je dit boek leest ontstaat zo een levendige indruk van de eerste eeuw van onze tijdsrekening. Je wordt als het ware meegenomen in een soort van tijds capsule en door aan te komen in de eerste eeuw, voel je je plots helemaal aankomen in je eigen tijd. De *chronos* wordt een *kairos*. De tijd wordt vol. Met *Het licht van Damascus* heeft Ton Besterveld een lacune gevuld in een spirituele beweging die soms wat eenzijdig op Johannes focust. Iedereen die Paulus wil herontdekken of misschien zelfs voor het eerst wil leren kennen, kan dit boek van harte aangeraden worden.

Aanpassingen in de Nederlandse tekst van de mensenwijdingsdienst

Met dit bericht wil ik u namens de synode informeren over een aantal aanpassingen in de Nederlandse tekst van de mensenwijdingsdienst, die *met ingang van 2 april a.s.* te horen zullen zijn.

Het is inmiddels twintig jaar geleden dat de Nederlandse vertaling van de tekst van de mensenwijdingsdienst voor het laatst werd aangepast. Bij de overige cultische teksten is dat nu bijna tien jaar geleden. In 2019 kwam in de synode ter sprake dat het wenselijk is om de tekst van de mensenwijdingsdienst op een aantal punten nog eens onder de loep te nemen. Een kleine vertaalgroep – bestaande uit de bewindsdrager en twee collega's – is met die punten aan het werk gegaan en heeft verandervoorstellen voor de synodekring geformuleerd. Die voorstellen werden in de afgelopen drie jaar uitvoerig besproken. In september vorig jaar zijn deze besprekingen afgesloten, waarna de aangenomen veranderingen ter goedkeuring werden voorgelegd aan de Kring van Zeven. Die heeft zich laten informeren over het gevolgde proces en op grond daarvan de veranderingen goedgekeurd.

Het gaat concreet om de volgende aanpassingen:

- Allereerst zijn alle overgebleven *oude tweedenaamvals vormen* ('des' en 'der') vervangen door 'van de' of 'van'. Dat geldt ook voor 'graf der aarde' en 'dood der materie' in het credo.
- Dan is op twee plekken het *hulpwerk-*

woord voor het hoofdwerkwoord geplaatst, zoals dat in het Nederlands gebruikelijk is.

- Verder is op vijf plaatsen de vertaling gewijzigd. De meest opvallende veranderingen betreffen – in het verwandelingsgedeelte – de vervanging van '*discipelen*' door '*leerlingen*' en een andere vertaling voor het woord '*teerspijze*' (in de Duitse tekst: *Wegzehrung*). Dit verouderde en door velen inmiddels niet meer begrepen woord betekent, net als het Duitse origineel, 'voedsel voor op reis' (proviand). In de rooms-katholieke kerk wordt er de communie voor een stervende mee aangeduid en wordt dan *viaticum* genoemd (Latijn voor 'de reis betreffend'). Het brood dat Christus Jezus zijn leerlingen tijdens het laatste avondmaal geeft, is voor hen voeding voor hun verdere lotsweg. Vandaar dat we hebben besloten om '*het brood, dat Hij tot teerspijze gaf*' te veranderen in '*het brood, dat Hij gaf voor hun weg*'.

In een aantal gemeenten zal het convent de aanstaande veranderingen nog nader toelichten of heeft dat al gedaan. Vanzelfsprekend zal het wel even duren voordat u als mee voltrekkenden van de dienst aan de veranderingen gewend bent. Hetzelfde geldt voor ons als celebrerende priesters. Namens de vertaalgroep 2019-2022 van de Nederlands-Vlaamse synode,

Ernst Terpstra (geestelijke in de gemeenten Amsterdam en Het Gooi)

Mensen die het verschil maken

Renée de Monchy (Latijns Amerika Hulpfonds)

In Colombia staat geweld in de top drie van doodsoorzaken, in de stad Cali zelfs op één. In Cali is er ook een gemeente van de Christengemeenschap, zoals u wellicht weet, en de geestelijke daar, 'onze man in Cali', is Andreas Loos. Hij kwam in contact met enkele zeer bijzondere mensen, enkelingen, die hun hart volgden. Eén van hen is de bokstrainer Gustavo Emanuel, die jongeren in zijn wijk uit de bendes probeert te houden. Gustavo Emanuel vergezelde Andreas Loos bij de Logosconferentie in Dortmund afgelopen oktober, waar zij samen een workshop aanboden 'Omgaan met geweld en daardoor leren liefhebben'. Het bericht daarover stuur ik graag op verzoek toe.

Een ander is Ana Beiba, een vrouw van middelbare leeftijd met twee opgroeiende dochters, die als verpleegkundige werkt in een ziekenhuis in Cali. Op een dag ziet ze op haar zaal een oude man zitten die wezenloos voor zich uit staart. Zij vraagt de arts wat er met hem is. 'Hij is door zijn familie hier achtergelaten zonder papieren. Wij kunnen niks met hem', kreeg ze als

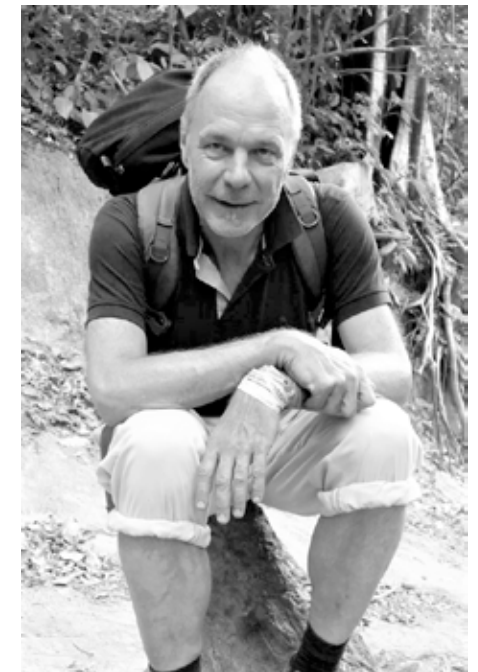
antwoord. Op dat moment sprak een innerlijke stem tot haar: 'Jij moet gaan zorgen voor deze oude mensen!'. Ze kwam in verzet, ze had het al moeilijk genoeg, wat moest zij in haar eentje beginnen? Maar de stem hield aan, dringend. Uiteindelijk zei ze tegen de arts: 'Stuur hem maar naar mijn adres'. Ze moest nog een boodschap doen na haar werk, toen haar dochter belde: 'Mama! Er staat een vreemde man voor de deur, die zegt dat hij hier moet zijn!' Ana Beiba zegt: 'Dat is je opa, laat hem maar binnen'. 'Maar hij is wit!' (Ana en haar dochters zijn zwart). 'Dat is je opa, laat hem binnen en geef hem een bord soep.' Ana geeft haar slaapkamer op en gaat op de bank slapen. Zó begint een initiatief dat langzaam uitgroeit tot een opvang voor inmiddels 120 ouderen, gefinancierd met particuliere giften, gerund met behulp van familieleden en vrijwilligers. Onder voor onze westerse normen moeilijk voorstelbare omstandigheden: de mensen slapen met vier tot acht op een kamer, soms twee in één bed. Maar het is altijd nog beter dan onder een brug slapen. Andreas Loos gaat er naartoe, samen met gemeen-

teleden, om deze mensen met de Kerst een kleine attentie te brengen en voor wat cultuur te zorgen: een verhaal vertellen, sprookjes, wat muziek maken.

Hebben wij een Ana Beiba in ons? Zeker niet iedereen, maar dit verhaal, en ook het verhaal van Gustavo kan ons verwarmen en inspireren. In juni 2023 is er de mogelijkheid Andreas Loos te ontmoeten en uit de eerste hand van hem te horen over de diverse sociale projecten in Cali. Op zaterdag 10 juni is er een landelijke middag met ontmoeting en gesprek met Andreas Loos in de Rafaëlkerk in Zeist. Andreas Loos spreekt Duits. Voor wie dit een probleem is, worden de hoofdzaken tussendoor in het Nederlands vertaald. Op zondag 11 juni om 10.30 u zal Andreas Loos de mensenwijdingsdienst in het Spaans houden, eveneens in de Rafaëlkerk in Zeist. Daarna zal hij verder vertellen over zijn werk in Cali. Wilt u een uitnodiging ontvangen voor deze bijeenkomsten, wilt u op de hoogte gehouden worden over de activiteiten van het Latijns Amerika Hulpfonds, wilt u het bericht

over de bijzondere workshop van Andreas Loos en Gustavo Emanuel ontvangen, meldt u dan op onderstaand mailadres of telefoonnummer. Hopelijk tot ziens.

E-mail: monckey85@gmail.com,
tel. 06-40202454.

Andreas Loos, geestelijke in de gemeente Cali, Colombia